

ZPRÁVA O ČINNOSTI

INSTITUTU PRO KRIMINOLOGII

A SOCIÁLNÍ PREVENCI V ROCE 2021

ČÁST A

VÝZKUMNÁ ČINNOST

DUBEN 2022

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Telefon +420 257 104 404
Datová schránka: ifi6zut

Nám. 14. října 12
Praha 5, 150 00

www.kriminologie.cz
Email: iksp@iksp.justice.cz

OBSAH

IKSP1

A.I. PLNĚNÍ HLAVNÍCH VÝZKUMNÝCH ÚKOLŮ ZE STŘEDNĚDOBÝCH PLÁNŮ 4

A.I.a. PLNĚNÍ VÝZKUMNÝCH ÚKOLŮ ZE STŘEDNĚDOBÉHO PLÁNU 2020–2023 5

Faktory recidivy a proces ukončování kriminální kariéry v kontextu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (A.1.)	5
Institut podmíněného propuštění v aplikační praxi (A.2.)	5
Elektronický monitorovací systém v aplikační praxi ČR (A.3.)	6
Děti mladší patnácti let v systému soudnictví ve věcech mládeže (A.4.)	6
Uplatňování nové diferenciaci ve vězeňství (redukce počtu typů věznic) (B.5.)	7
Penologický výzkum přípravy odsouzených na propuštění (B.6.)	7
Návaznost penitenciární a postpenitenciární péče o odsouzené uživatele drog (B.7.)	8
Analýza fungování institutu zabezpečovací detence (B.8.)	8
Vývoj kriminality a trestní politiky (C.9.)	9
Výzkum obětí trestné činnosti (C.10.)	9
Názory veřejnosti na vybrané otázky trestní politiky a prevence kriminality (C.11.)	10
Kriminologický výzkum pachatelů a obětí domácího a genderově podmíněného násilí (DGPN) v ČR (D. 12.)	10
Posouzení trendů kyberkriminality (D.13.)	11

A.I.b. PLNĚNÍ VÝZKUMNÝCH ÚKOLŮ ZE STŘEDNĚDOBÉHO PLÁNU 2016–2019 12

Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému (EMS) v ČR (A.6.) ..	12
Prezentace kriminality a jejího trestání v médiích (B.3.)	12
Kriminologická analýza hate crime (C.1.)	13

A.II. PLNĚNÍ DALŠÍCH VÝZKUMNÝCH ÚKOLŮ ŘEŠENÝCH NAD RÁMEC STŘEDNĚDOBÝCH PLÁNU 14

1. Studie k pilotnímu projektu „otevřená věznice Jiřice“	14
2. Příprava a zpracování statistických dat pro <i>The European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics</i>	14

KONTAKTNÍ INFORMACE 15

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP, Institut) je resortní výzkumná organizace, organizační složka státu zřízená Ministerstvem spravedlnosti ČR. Jeho postavení, činnost a organizační struktura jsou upraveny Statutem Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, vydaným Instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. j. IKSP 202/2014 ze dne 20. 6. 2014. Sídlem Institutu je Praha.

Institut se zabývá výzkumnou a analytickou činností v oboru kriminologie, trestního práva, trestní a bezpečnostní politiky. Kromě svého Statutu vychází IKSP ve své činnosti především z Rozvojového programu IKSP na léta 2017–2023. Hlavním úkolem IKSP je přispívat k tvorbě kvalitní legislativy, trestní a sankční politiky, založené na vědeckých poznatcích a zaměřené na účinnější kontrolu kriminality. Za tím účelem s využitím kriminologických metod a postupů realizuje výzkum v oblasti trestní justice, bezpečnostní politiky, účinnosti trestní legislativy, kontroly kriminality prostředky represe a prevence, projevů a příčin kriminality a souvisejících sociálně patologických jevů. Výsledky výzkumné a analytické činnosti poskytuje IKSP zejména resortu spravedlnosti (Ministerstvo spravedlnosti, soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační služba, Vězeňská služba ČR, Justiční akademie), ale spolupracuje i s dalšími státními či veřejnými institucemi a organizacemi (Úřad vlády ČR, Ministerstvo vnitra ČR, Policie ČR, Parlament ČR, vysoké školy atd.) a s neziskovým sektorem. V souladu se Statutem zajišťuje též publikování a šíření výzkumných poznatků z dané oblasti prostřednictvím publikační, přednáškové, pedagogické, konzultační a expertní činnosti.

Organizační útvary Institutu tvoří výzkumná skupina, ekonomický úsek a sekretariát. V rámci výzkumné skupiny jsou výzkumní pracovníci zařazováni do pracovních týmů, sestavovaných pro účely řešení jednotlivých výzkumných úkolů. V čele pracovních týmů stojí odpovědní řešitelé jednotlivých výzkumných úkolů. Celkový počet systemizovaných pracovních míst v IKSP v roce 2021 činil 24 lánovaných plných pracovních úvazků.

Rozpočet IKSP je tvořen prostředky od zřizovatele (Ministerstvo spravedlnosti), dále prostředky institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace, a prostředky účelové podpory na řešení grantových či programových projektů ve smyslu zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), v platném znění. Prostředky institucionální podpory jsou Institutu přidělovány na základě každoročního hodnocení kvality jeho výzkumné činnosti ze strany Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace, a jejich poskytovatele, jímž je v oblasti bezpečnostního výzkumu Ministerstvo vnitra. Prostředky účelové podpory získává Institut na základě úspěšných žádostí o podporu na řešení konkrétních výzkumných úkolů (veřejná soutěž či veřejná zakázka v rámci národního Programu bezpečnostního výzkumu, veřejná soutěž ve výzkumu, experimentálním vývoji a inovacích na podporu grantových projektů Grantové agentury ČR či Technologické agentury ČR). Majetek, s nímž Institut hospodaří, je ve vlastnictví státu.

Vnější hodnocení kvality odborné činnosti IKSP probíhá zejména ve třech rovinách. Řádné plnění úkolů ze střednědobých plánů výzkumné činnosti IKSP (viz bod A.I. této Zprávy), jakož i dalších úkolů, vyplývajících z postavení resortního výzkumného pracoviště, kontroluje a hodnotí zřizovatel IKSP, tedy Ministerstvo spravedlnosti. Celková vědecká úroveň výsledků výzkumné činnosti IKSP (viz též část B této Zprávy) podléhá kontinuálnímu hodnocení ze strany Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace, v jehož rámci je IKSP konfrontován s výsledky všech výzkumných organizací v ČR, včetně univerzit a pracovišť Akademie věd ČR. Výsledky IKSP v oblasti bezpečnostního výzkumu jsou dále hodnoceny Ministerstvem vnitra jako poskytovatelem institucionálních prostředků pro potřeby bezpečnostního výzkumu České republiky. Další zpětnou vazbu pak poskytují reakce na výsledky činnosti IKSP ze strany domácích i mezinárodní odborné komunity, ať již se jedná o zástupce pracovních orgánů, jichž je IKSP členem, představitele odborných společností, pracovníky složek systému trestní justice a souvisejících resortů, či akademické obce. Významnou roli při plánování výzkumné činnosti IKSP a hodnocení jejích výsledků má Vědecká rada IKSP, složená z předních odborníků teorie i praxe relevantních oborů, jež je poradním sborem ředitele IKSP.

Nad rámec běžné odborné činnosti IKSP v roce 2021 uspořádal za účasti zástupců Ministerstva spravedlnosti a odborníků z praxe i akademické sféry setkání kriminologů a spolupracovníků Institutu u příležitosti výročí 60 let od jeho založení, jež se z důvodu protipandemických opatření nemohlo konat v jubilejním roce 2020. Zároveň byla v edici IKSP vydána pamětní publikace „Institut pro kriminologii a sociální prevenci šedesátiletý“.

A.I. Plnění hlavních výzkumných úkolů ze střednědobých plánů

Odborná činnost IKSP je realizována na základě střednědobých plánů výzkumné činnosti, které vycházejí zejména z vládních, resortních či meziresortních koncepčních dokumentů v oblasti trestní politiky a vnitřní bezpečnosti, jakož i z podnětů od hlavních uživatelů výsledků jeho činnosti. Střednědobé plány jsou zpracovávány na čtyřleté období a schvalovány Ministerstvem spravedlnosti.

Rok 2021 byl druhým rokem ***Střednědobého plánu výzkumné činnosti Institutu pro kriminologii a sociální prevenci na období 2020–2023*** (Střednědobý plán), který vytyčuje čtyři klíčové oblasti zaměření výzkumu v IKSP na dané období: trestní politika; penologický výzkum; vývojové trendy kriminality; závažné druhy a formy trestné činnosti.

Počátkem roku bylo zahájeno řešení zbývajících šesti z celkem 13 výzkumných úkolů, obsažených v aktuálním Střednědobém plánu (viz část A.I.a.). Dále bylo v roce 2021 ukončeno řešení dvou výzkumných úkolů z předchozího střednědobého plánu na období 2016–2019 (viz část A.I.b.).

Plnění výzkumných úkolů komplikovala v roce 2021, stejně jako v roce předchozím, preventivně-bezpečnostní opatření, zavedená v souvislosti s pandemií covid-19. Úpravou režimu a organizace práce v IKSP se nicméně podařilo docílit toho, že nedošlo k významnějšímu zásahu do způsobu řešení ani harmonogramu plnění jednotlivých výzkumných úkolů.

Následující text obsahuje přehled stavu prací na jednotlivých výzkumných úkolech z obou zmíněných střednědobých plánů, řešených v roce 2021. Výstupy z těchto úkolů, realizované v průběhu roku, jsou uvedeny v části B této Zprávy, věnované publikační a další odborné činnosti pracovníků IKSP v roce 2021. Názvy jednotlivých výzkumných úkolů jsou doplněny kódy, pod nimiž jsou vedeny v příslušném střednědobém plánu.

A.I.a. PLNĚNÍ VÝZKUMNÝCH ÚKOLŮ ZE STŘEDNĚDOBÉHO PLÁNU 2020–2023

FAKTORY RECIDIVY A PROCES UKONČOVÁNÍ KRIMINÁLNÍ KARIÉRY V KONTEXTU PODMÍNĚNÉHO PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY (A.1.)

(doba řešení 2020–2023)

Projekt je řešen s finanční podporou Technologické agentury České republiky v rámci programu ÉTA 3 ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR a Psychologickým ústavem AV ČR. Aplikačním garantem projektu je Ministerstvo spravedlnosti ČR, podílí se na něm také Probační a mediační služba a Vězeňská služba ČR.

V roce 2021 pokračoval na vybraných střediscích PMS postupný nábor klientů do kvantitativní i kvalitativní části výzkumu. Celý vzorek se podařilo úspěšně naplnit v říjnu (celkem 563 klientů). V průběhu roku probíhal i samotný sběr dat, a to jak formou záznamových archů pro probační pracovníky v kvantitativní části projektu, tak formou polostrukturovaných rozhovorů s klienty (50 respondentů v kvalitativní části). Od září 2021 jsou rovněž zpracovávána data z Vězeňského informačního systému a z RT.

INSTITUT PODMÍNĚNÉHO PROPUŠTĚNÍ V APLIKAČNÍ PRAXI (A.2.)

(doba řešení 2021–2023)

Výzkumný úkol byl zahájen v lednu 2021 přípravou a zpracováním projektu, který byl projednán a schválen Oponentní radou IKSP v březnu 2021. V souladu s projektem začala analýza dokumentů, a to konkrétně právních předpisů, interních předpisů VS ČR a PMS, odborné domácí i zahraniční literatury. Pro sestavení vzorků výzkumných souborů byly osloveny ke spolupráci VS ČR a PMS. Ze strany PMS došlo ke zpoždění dodání požadovaných údajů a informací o odsouzených. Důvodem bylo vyjasnění vzájemné spolupráce z pohledu dodržování právních předpisů na ochranu osobních údajů. Byl vytvořen výzkumný nástroj pro sběr dat z Rejstříku trestů. K problematice podmíněného propuštění byly připraveny dotazníky pro soudce, státní zástupce, sociální pracovníky a pracovníky neziskových organizací a na přelomu roku 21/22 byl spuštěn jejich sběr. Dotazník pro státní zástupce byl připraven ve spolupráci s pracovníky analytického oddělení Nejvyššího státního zastupitelství.

ELEKTRONICKÝ MONITOROVACÍ SYSTÉM V APLIKAČNÍ PRAXI ČR (A.3.)

(doba řešení 2021–2023)

Plnění výzkumného úkolu bylo zahájeno v lednu 2021 přípravou a zpracováním projektu, který byl projednán a schválen Oponentní radou IKSP v březnu 2021. Cílem výzkumu je popsat, analyzovat a zhodnotit praxi ve využívání a fungování elektronického monitorovacího systému (dále EMS) v ČR. Součástí zhodnocení je též reflexe naplnění cílů uvedených v důvodové zprávě k zavedení institutu trestu domácího vězení a k návrhu zefektivnění kontroly plnění podmínek a omezení uložených obviněnému v rámci některého opatření nahrazujícího vazbu, a to za pomoci využití EMS. Uvedený projekt tak navazuje na výzkum s názvem "Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému v ČR", dokončený v roce 2021. V souladu se schváleným časovým harmonogramem projektu byla provedena analýza relevantních dokumentů, byly vytvořeny odpovídající výzkumné nástroje a zrealizováno expertní šetření mezi pracovníky odboru EMS na Ministerstvu spravedlnosti ČR. S ohledem na skutečnost, že Probační a mediační služba koncem roku 2021 ukončila spolupráci s dodavatelem EMS, bude nezbytné tuto zásadní okolnost související s předmětem výzkumu reflektovat a původní harmonogram plnění stanovených úkolů tohoto výzkumného projektu bude nutné odpovídajícím způsobem upravit.

DĚTI MLADŠÍ PATNÁCTI LET V SYSTÉMU SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE (A.4.)

(doba řešení 2020–2023)

V roce 2021 se v rámci plnění cílů výzkumu, zaměřeného na zacházení s dětmi mladšími patnácti let v systému soudnictví ve věcech mládeže a popis a analýzu násilné kriminality páchané těmito dětmi, pokračovalo ve studiu literatury, dále systematicky probíhala analýza spisů, včetně jejich zpracování do záznamových archů. Bylo realizováno expertní dotazníkové šetření mezi pracovníky dětských domovů se školou, došlo již také ke statistickému zpracování těchto dotazníků, které slouží jako podklad pro další analýzy. Zpracovávána byla též teoretická část problematiky násilné kriminality dětí pro účely závěrečné zprávy. Dále byly vypracovány otázky, zaměřené na názory veřejnosti v oblasti zacházení s delikventní mládeží a vývoje násilné kriminality, které byly zařazeny do omnibusového šetření, jehož výsledky budou dále vyhodnocovány. Bylo započato s přípravou dotazníků k expertnímu šetření mezi soudy pro mládež, státními zástupci, probačními úředníky a orgány sociálně-právní ochrany dětí.

UPLATŇOVÁNÍ NOVÉ DIFERENCIACE VE VĚZEŇSTVÍ (REDUKCE POČTU TYPŮ VĚZNIC) (B.5.)

(doba řešení 2020–2023)

V roce 2021 řešitelský tým pokračoval v sekundární analýze a komparaci českých a zahraničních poznatků, shromážděných v dostupných publikacích. Pozornost byla soustředěna na realizaci dotazníkových šetření - kromě projektem předpokládaného dotazníkového šetření mezi sociálními pracovníky a speciálními pedagogy ve vězeňství bylo realizováno také šetření veřejného mínění metodou tzv. omnibusu. V dotazníkovém šetření mezi pracovníky ve vězeňství byly zjišťovány jejich názory na konkrétní dopady, které redukce typů věznic měla na odsouzené, zaměstnance a zařazování odsouzených obecně. Šetření metodou omnibusu pak stavělo na faktu, že v roce 2009 zjišťoval IKSP identickou metodou postoje veřejnosti ohledně trestání a oblasti vězeňství. V šetření v roce 2021 proto byly položeny totožné otázky, což umožní porovnání postojů a názorů veřejnosti v časovém posunu. V úzké spolupráci s GŘ VS ČR pak bylo připraveno dotazníkové šetření mezi tajemníky komisí pro vnitřní diferenciaci, zaměřené na činnost těchto pracovníků a jejich pohled na změny, které ve vězeňství způsobila redukce počtu typů věznic.

PENOLOGICKÝ VÝZKUM PŘÍPRAVY ODSOUZENÝCH NA PROPUŠTĚNÍ (B.6.)

(doba řešení 2020–2023)

Díky spolupráci s Generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky došlo v roce 2021 k administraci dotazníku mezi sociálními pracovníky a speciálními pedagogy ve věznicích (175 respondentů; z toho 71 sociálních pracovníků a 104 speciálních pedagogů). Předmětem dotazování byly osobní zkušenosti s odborným působením na odsouzené a názory zmíněných zaměstnanců na danou problematiku. Dotazník byl sestaven tak, aby pokrýval výkon trestu od nástupu až po přípravu na propuštění. Jeho podoba byla v části zaměřené na udržování rodinných vazeb mimo jiné konzultována s Masarykovou univerzitou a Mezinárodním vězeňským společenstvím, z.s., jež se zabývají v rámci společného projektu dětmi vězněných rodičů. Za účelem dalšího zmapování posilování rodinných vazeb coby významného desistenčního faktoru byly uskutečněny řízené rozhovory s pracovníky Mezinárodního vězeňského společenství, z.s. V průběhu celého roku byly zároveň analyzovány a zpracovávány statistické údaje a materiály, získané od VS ČR.

NÁVAZNOST PENITENCIÁRNÍ A POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE O ODSOUZENÉ UŽIVATELE DROG (B.7.)

(doba řešení 2021–2023)

Výzkum byl v roce 2021 zahájen. Byla dohodnuta součinnost Vězeňské služby ČR, konkrétně Generálního ředitelství VS ČR a 13 věznic, v nichž fungují specializované oddíly pro odsouzené uživatele drog, tj. oddíly specializované pro výkon trestu odsouzených

s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek, a oddíly specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického (součinnost přislíbili generální ředitel VS ČR i vedení všech oslovených věznic, byl navázán kontakt s pracovníky specializovaných oddílů v jednotlivých věznicích). Byl sestaven přehled poskytovatelů adiktologických služeb pro osoby, propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, a připraven mapující dotazník pro zjištění rozsahu poskytovaných služeb a ochoty spolupracovat při výzkumu. Byla provedena rešerše dostupných nástrojů pro měření kvality života, použitelných na uživatele drog, propuštěné z výkonu trestu. Byly zahájeny práce na analýze dokumentů (právní úprava, statistické údaje, koncepční a strategické materiály, výroční zprávy atp.).

ANALÝZA FUNGOVÁNÍ INSTITUTU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE (B.8.)

(doba řešení 2020–2023)

Výzkum, který je zaměřen na praktickou aplikaci institutu zabezpečovací detence a na osoby, jimž je/byla zabezpečovací detence v ČR v průběhu její existence ukládána, se v průběhu roku 2021 zaměřil zejména na sběr dat. Dokončeny byly práce na teoretické části, která obsáhla např. přehled právní úpravy a změn, ke kterým u nás od zavedení tohoto opatření došlo nebo oblastí, která lze na základě předchozích výzkumů považovat za problematické (kontraproduktivní). Zpracovány byly např. informace o formách a přístupech k zacházení s nebezpečnými pachateli trpícími duševní poruchou, které jsou aplikovány v zahraničí. Empirické šetření u výzkumného souboru čítajícího více než dvě stě osob, což odpovídá většině případů, v nichž bylo toto opatření soudy v ČR uloženo, spočívalo zejména v analýze dokumentů - trestních spisů a datových souborů Ministerstva spravedlnosti a Vězeňské služby ČR (nestandardní sestavy). Zahájen byl též sběr dat, týkajících se kriminální historie osob, kterým byla uložena zabezpečovací detence, a to s využitím pro tyto účely sestavených výzkumných nástrojů. Vzhledem k tomu, že i rok 2021 byl poznamenán pandemickou situací a bezpečnostními pravidly, která některé plánované (dílčí) výzkumné techniky a metody výrazně limitovala, došlo v rámci harmonogramu k přesunu některých činností. Polostrukturované rozhovory s pracovníky Ústavů pro výkon zabezpečovací detence byly přeloženy na další rok, a naopak dílčí sonda, která se zaměřila na zmapování povědomí veřejnosti informací o zabezpečovací detenci, jež byla plánována až na rok 2022, se uskutečnila ve druhé polovině roku 2021.

VÝVOJ KRIMINALITY A TRESTNÍ POLITIKY (C.9.)

(doba řešení 2020–2023)

Analýza trendů kriminality v České republice náleží ke standardní produkci IKSP. Přináší v koncentrované podobě soubor dat k vývoji kriminality a trestní politiky z dostupných provozovaných statistických databází v ČR, a zahrnuje také komentáře k těmto datům a poznatky z výzkumů a analýz, týkajících se vývoje, který data zachycují. Kromě souhrnného pohledu na vývoj kriminality a trestní politiky, který je hlavním cílem výzkumu, patří k dílčím cílům zachycení vývoje ve vybraných oblastech kriminality. Úkol byl pro rok 2021 splněn. Závěrečná publikace (Scheinost, M., Diblíková, S., Frydrych, J., Háková, L., Holas, J., Hulmáková, J., Kasal, Z., Kudrlová, K., Kutil, L., Šereda, P., Štěpánek, Z., Večerka, K., & Vlach, J. (2021). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci) byla oponována a publikována on-line na webových stránkách IKSP.

VÝZKUM OBĚTÍ TRESTNÉ ČINNOSTI (C.10.)

(doba řešení 2021–2023)

V roce 2021 byla zahájena realizace výzkumného úkolu. Primárním cílem tohoto výzkumu je zjištění míry viktimizace obyvatel sledovanými trestnými činy, a tím získání komplementárního zdroje informací o rozsahu a struktuře kriminality v České republice, včetně její latentní části. Kromě hlavního dotazníkového šetření na reprezentativním souboru populace ČR, které je těžištěm výzkumu, bude provedena v rámci tohoto výzkumného úkolu i substudie v podobě expertního dotazníkového šetření. V roce 2021 proběhla příprava projektu výzkumu a jeho projednání před Oponentní radou IKSP. Byly zpracovány rešerše a analýzy relevantních dokumentů. Dále byly zahájeny přípravy na expertní dotazníkové šetření mezi poskytovateli vybraných služeb pro oběti, které poslouží k získání širšího náhledu zainteresovaných odborníků na problematiku kriminality a viktimizace. Bylo zpracováno pět modifikací výzkumného nástroje – expertního dotazníku pro poskytovatele služeb obětem a zvláště zranitelným skupinám obyvatelstva. Proběhla komunikace s vytipovanými experty, kteří prováděli pilotáž dotazníků a konzultovali složení výzkumných souborů. Dotazníky byly následně projednány Oponentní radou IKSP.

NÁZORY VEŘEJNOSTI NA VYBRANÉ OTÁZKY TRESTNÍ POLITIKY A PREVENCE KRIMINALITY (C.11.)

(doba řešení 2021–2023)

V letech 2017–2020 byla ve spolupráci s Odborem prevence kriminality MV ČR uskutečněna série výzkumů, mapujících veřejné mínění na téma pocitu bezpečí a hodnocení prevence kriminality občany, včetně hodnocení práce orgánů policie a justice. Další výzkum, započatý v roce 2021, staví na dotazování vybraného okruhu odborníků, kteří se zabývají problematikou prevence kriminality v praktické rovině. Tato expertní část naváže na vyhodnocení uvedené série výzkumů tak, že některé názory a postoje veřejnosti zkonfrontuje se zkušenostmi profesionálů v dané oblasti. Předmětem dotazování budou nejdůležitější problémy lokality v oblasti sociálně patologických jevů, druhy preventivních opatření fungujících v obci, hodnocení jejich historie a účinnosti, participace občanů na preventivních projektech atd. Proběhla příprava projektu, opět v úzké spolupráci s OPK MV ČR. Byla zpracována metodika šetření a nástin dotazníku byl připomínkován odborníky v oblasti prevence kriminality.

KRIMINOLOGICKÝ VÝZKUM PACHATELŮ A OBĚTÍ DOMÁCIHO A GENDEROVĚ PODMÍNĚNÉHO NÁSILÍ (DGPN) V ČR (D.12.)

(doba řešení 2020–2023)

Projekt je pod oficiálním názvem „Zlepšení v oblasti zacházení s pachateli a v oblasti podpory a ochrany obětí v případech domácího a genderově podmíněného násilí“ financován z Norských fondů 2014–2021 jako tzv. předem definovaný projekt – PDP7.

V rámci výzkumného úkolu probíhaly v roce 2021 plánované aktivity, byla dokončena analýza dotazníkového šetření ohledně zmapování programů pro původce domácího násilí, zpracovávány byly statistické přehledy trestných činů se znakem domácího násilí z justičních statistik a byl proveden jejich popis a analýza těch, které se vztahují k násilí, páchanému mezi partnery. IKSP dále v rámci projektu uspořádal v dubnu on-line seminář na téma „Práce s původci domácího násilí - aktuální možnosti a potřeby“, jehož cílem bylo jednak seznámit odbornou veřejnost s projektem a jeho dosavadními poznatky a jednak vytvořit prostor pro sdílení aktuálních potřeb v systému zacházení s pachateli popř. původci domácího násilí. Dále byl připraven záznamový arch pro sběr dat ze soudních spisů k případům trestných činů se znakem domácího násilí v partnerských vztazích, a následně v druhé polovině roku probíhalo vytěžování těchto dat ze spisů. Proběhlo také další setkání expertů, na němž byly diskutovány dosavadní klíčové výstupy a témata na další postupy v projektu. Kromě toho probíhala spolupráce s odborníky i mimo panel, a to formou konzultací a účasti na tematických setkáních s organizacemi a institucemi, s nimiž IKSP na projektu spolupracuje. K projektu jsou vedeny samostatné webové stránky www.violenceoff.cz. V rámci finančního mechanismu Norských fondů navíc IKSP zpracovává pravidelné monitorovací zprávy ohledně průběhu a hospodaření v projektu pro MF (jakožto zprostředkovatele dotace) a MSp.

POSOUZENÍ TRENDŮ KYBERKRIMINALITY (D.13.)

(doba řešení 2021–2023)

Projekt byl v roce 2021 zahájen zpracováním projektu a pokračoval zejména čištěním dat z reprezentativního dotazníkového šetření v české populaci, realizovaného již v průběhu předchozího výzkumného úkolu, zaměřeného na kyberkriminalitu (Identifikace a posouzení druhů a trendů kriminality páchané prostřednictvím internetu (cyber crime), případně dalších sociálních sítí). Jejich následné analýzy, prováděné v roce 2021, se zaměřily zejména na ransomware, phishing a neoprávněný přístup k emailům a sociálním sítím. Mimo to proběhla rešerše aktuální odborné literatury, zaměřené na sociálně-vědní výzkum kyberkriminality. Po vytvoření záznamového archu byla zahájena analýza vybraných trestních spisů, vztahujících se k pachatelům počítačového trestného činu pravomocně odsouzeným v roce 2019.

A.I.b. PLNĚNÍ VÝZKUMNÝCH ÚKOLŮ ZE STŘEDNĚDOBÉHO PLÁNU 2016–2019

VYHODNOCENÍ PROCESU SPUŠTĚNÍ ELEKTRONICKÉHO MONITOROVACÍHO SYSTÉMU (EMS) V ČR (A.6.)

(vzhledem ke spuštění ostrého provozu systému až v září 2018 došlo po projednání s náměstkem pro řízení sekce trestní politiky Ministerstva spravedlnosti k úpravě harmonogramu řešení na období 2019-2021, čj. MSP-24/2018-OEMS-SP/2)

Výzkum byl v roce 2021 dokončen a jeho výsledky byly shrnuty v odborné knize (Díblíková, S., Špejra, M., & Vlach, J. (2021). *Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému v ČR*. IKSP), která vyšla v edici IKSP. Evaluační výzkum sledoval proces přípravy implementace systému elektronického monitoringu a přinesl zhodnocení samotného zavádění systému elektronické kontroly do praxe. Součástí je expertní šetření, uskutečněné formou řízených rozhovorů za účelem zjištění názorů odborníků činných v tomto procesu. Analýza dat Probační a mediační služby k elektronickému monitoringu z prvních dvou let provozu zhodnotila, zda byly naplněny predikce počtu osob a kapacit systému. Monografie obsahuje i analýzu mediálního obrazu implementace EMS v ČR. V příloze publikace je zařazen překlad komparační studie z pěti zemí „*Creativity and Effectiveness in the use of Electronic Monitoring*“, jež je výstupem z projektu Evropské Unie, zaměřeného na potenciál elektronického monitorování. Zpracovateli jsou zástupci Anglie a Walesu, Belgie, Německa, Nizozemí a Skotska.

PREZENTACE KRIMINALITY A JEJÍHO TRESTÁNÍ V MÉDIÍCH (B.3.)

(důvodem posunutí termínu dokončení byla prodleva při sběru dat, vzniklá na straně spolupracující organizace)

Výzkum byl v roce 2021 dokončen. Byla vydána odborná monografie z výzkumu (Háková, L. (2021). *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství*. IKSP). Výzkum přinesl výsledky kvantitativní obsahové analýzy televizního kriminálního zpravodajství a výsledky analýzy divácké percepce mediální reprezentace kriminality a jejího trestání. Publikace představuje také základní teoretické přístupy věnující se kriminalitě jako jednomu z rizik soudobé společnosti, vztahu kriminality a médií, zpravodajským hodnotám spojeným s kriminalitou a s výběrem kriminálních zpráv, a také shrnuje tradiční směry v uvažování o vlivu mediální reprezentace kriminality na veřejnost.

KRIMINOLOGICKÁ ANALÝZA HATE CRIME (C.1.)

(důvodem posunutí termínu dokončení byla prodleva při administraci projektu, vzniklá v důsledku zrušení řízení o veřejné zakázce v rámci Programu bezpečnostního výzkumu Ministerstva vnitra ČR, kterého se projekt účastnil)

V roce 2021 byly zpracovány nové poznatky, především z oblasti prevence násilné radikalizace. Byla provedena analýza údajů z Rejstříku trestů na vzorku dříve potrestaných pachatelů extremistické a nenávistné kriminality, a doplněn vzorek trestních spisů pro zmapování posunů v etiologii trestné činnosti, motivované nenávistnými pohnutkami. Závěrečná studie bude publikována v průběhu roku 2022.

A.II. Plnění dalších výzkumných úkolů řešených nad rámec střednědobých plánů

Nad rámec střednědobých plánů Institut v roce 2021 realizoval další dva výzkumné úkoly. Jeden z nich vyplynul ze zadání náměstka ministra spravedlnosti pro řízení sekce trestní politiky, druhý je součástí evropského projektu, kde IKSP plní roli národního korespondenta.

1. STUDIE K PILOTNÍMU PROJEKTU „OTEVŘENÁ VĚZNICE JIŘICE“

(doba řešení: 2018–2021)

Výzkumný úkol byl zadán náměstkem ministra spravedlnosti pro řízení sekce trestní politiky (dopis ze dne 17. ledna 2018, č.j. MSP-54-2016-OVTP-SP 1/10)

Na základě požadavku Ministerstva spravedlnosti byl IKSP v letech 2018–2021 realizován mimořádný úkol s názvem Vstup k evaluaci pilotního projektu „Otevřená věznice Jiřice“. V rámci uloženého úkolu proběhl v těsné spolupráci s Vězeňskou službou ČR výzkum, který zahrnoval mj. hodnocení recidivy trestného jednání odsouzených po absolvování výkonu trestu v tzv. otevřené věznici v Jiřicích. Zpráva z výzkumu byla zadavateli odevzdána v roce 2021.

2. PŘÍPRAVA A ZPRACOVÁNÍ STATISTICKÝCH DAT PRO THE EUROPEAN SOURCEBOOK OF CRIME AND CRIMINAL JUSTICE STATISTICS

Výzkum probíhá celoevropsky v gesci EU. Formou obsáhlého unifikovaného dotazníku jsou shromažďována data o kriminalitě a dalších oblastech trestní justice za evropské státy vždy v pětiletých cyklech. IKSP plní roli národního korespondenta. Aktuální 6. řada výzkumu byla financována EU a Radou Evropy v rámci projektu LINC (Linking International Criminal Statistics)

V roce 2021 byla na žádost vedoucího týmu autorů provedena finální kontrola veškerých poskytnutých dat a komentářů za ČR před tiskem VI. edice – tj. samotné ročenky i souboru metadat, a poskytnuty vysvětlující poznámky. Národní korespondenti byli přizváni k účasti na dvoudenní mezinárodní online konferenci „Three Decades of Crime and Criminal Justice Statistics in Europe: Methods, Trends and the Impact on Policy Making“. Výstupem činnosti jsou údaje za Českou republiku v VI. edici The European Sourcebook (publikována v říjnu 2021 na webové adrese:

<https://wp.unil.ch/europeansourcebook/printed-editions-2/6th-edition/>).

Kontaktní informace

JUDr. Petr Zeman, Ph.D.
ředitel IKSP
Telefon +420 257 104 404
pzeman@iksp.justice.cz

Mgr. Jan Rozum
tajemník
Telefon +420 257 104 402
jrozum@iksp.justice.cz

Mgr. Jakub Holas
vedoucí výzkumné skupiny
Telefon +420 257 104 602
jholas@iksp.justice.cz

Mgr. Bc. Kateřina Juricová
vedoucí ekonomického úseku
Telefon +420 257 104 503
kjuricová@iksp.justice.cz

Lucie Černá
sekretariát
Telefon +420 257 104 404
lcerna@iksp.justice.cz

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Nám. 14. října 12
Praha 5, 150 00
Telefon +420 257 104 404
Email: iksp@iksp.justice.cz
Datová schránka: ifi6zut
www.kriminologie.cz